

ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Волкова Оксана Георгіївна

УДК 334: 336.77 (477)

**СИСТЕМА КРЕДИТНОЇ КООПЕРАЦІЇ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

кандидата економічних наук

Одеса - 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському державному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Хомутенко Віра Петрівна,
Одеський державний економічний
університет, доцент кафедри фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Крупка Михайло Іванович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка, завідувач кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту;

кандидат економічних наук, професор
Тиркало Роман Іванович,
Тернопільський національний економічний
університет, в.о. завідувача кафедри банківського
менеджменту та обліку

Захист відбудеться 25 лютого 2010 р. о 15.45 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 в Одеському державному економічному університеті за адресою: 65026, Одеса, вул. Преображенська, 8.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського державного економічного університету за адресою: 65026, Одеса, вул. Преображенська, 8.

Автореферат розісланий 20.01.2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради

А.І. Ковальов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток фінансового ринку України об'єктивно вимагає існування в його структурі розгалуженої системи фінансових посередників, інтереси яких мають бути спрямовані на задоволення потреб споживачів різного масштабу - від великих господарських структур до пересічного громадянина та забезпечення для них рівних можливостей доступу до фінансових послуг.

Значну роль у забезпеченні доступних фінансових послуг громадянам та невеликим підприємницьким структурам у контексті затвердженої державної Концепції розвитку національної системи кредитної кооперації України мають відігравати фінансові установи кооперативних форм господарювання – кредитні спілки. Саме вони є єдиними фінансовими посередниками на фінансовому ринку України, які діють на кооперативних засадах самоуправління, взаємодопомоги, взаємного кредитування, відкритості та не мають на меті одержання прибутку.

Кризові явища на фінансовому ринку засвідчують, що значна увага повинна приділятися питанням фінансової стабільності кредитних спілок, а їх подальше успішне функціонування залежить від системного розвитку кредитної кооперації, існування розвинених фінансових зв'язків установ системи кредитної кооперації як між собою, так і з зовнішнім середовищем, здійснення спілками поміркованої фінансової діяльності, орієнтованої на забезпечення власної платоспроможності та ліквідності.

Вагомий внесок у формування теоретичних засад кредитної кооперації зробили у своїх працях А.М. Анциферов, С.Г. Бабенко, Ф.В. Горбонос, К.А. Пажитнов, М.І. Туган-Барановський, Л.Є. Файн, О.В. Чаянов, М.Ф. Шкляр.

Економіко-організаційним та правовим аспектам діяльності кредитних спілок присвячено роботи І.Л. Бубнова, В.В. Гончаренка, О.І. Гриценко, П.М. Козинця, Н.М. Космачової, А.Я. Оленчика, А.А. Пожара, А.А. Стадника та інших.

Окремі питання діяльності кредитних спілок висвітлювали сучасні вітчизняні вчені Р.Р. Коцовська, О.І. Мешко, Л.А. Негребецька, Р.А. Слав'юк та інші.

Віддаючи належне проведеним дослідженням, варто зазначити, що окремі аспекти системного розвитку кредитної кооперації України ще не з'ясовано. Це стосується передусім розуміння системи кредитної кооперації як фінансової категорії, особливостей методів її фінансового механізму, визначення чинників впливу на фінансову стабільність системи кредитної кооперації в Україні, систематизації фінансових зв'язків цієї системи. Окремого опрацювання потребують напрями подальшого розвитку національної системи кредитної кооперації, вивчення методів і механізмів удосконалення фінансового забезпечення, управління та контролю кредитних спілок. Усе вищезазначене й обумовило вибір теми дослідження, визначення її мети, структури та завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрямок дослідження та отримані наукові результати є складовими науково-дослідної теми “Фінансово-кредитний механізм кредитної кооперації України” (номер державної реєстрації 0109U005038), яку розробляє кафедра фінансів Одеського державного економічного університету. Автором дисертаційної роботи, який є відповідальним виконавцем цієї теми, розроблено систему внутрішнього

адміністрування ризиків кредитної спілки, внесено пропозиції щодо використання спілками заставної у залученні фінансових ресурсів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є обґрунтування концептуальних засад формування та функціонування єдиної системи кредитної кооперації України, розробка методологічних і практичних рекомендацій щодо механізмів її побудови та функціонування. Досягнення вказаної мети здійснюється вирішенням таких завдань:

- уточнити поняття системи кредитної кооперації як фінансової категорії на основі узагальнення теоретичних доробок категоріального апарату;
- визначити особливості методів фінансового механізму системи кредитної кооперації, зумовлених кооперативною природою кредитних спілок;
- з'ясувати внутрішні та зовнішні фінансові зв'язки системи кредитної кооперації України, від ступеня розвитку яких залежить рівень фінансового забезпечення кредитних спілок;
- визначити фактори впливу на фінансову стабільність системи кредитної кооперації;
- проаналізувати фінансовий стан національних кредитних спілок та можливості їх фінансового забезпечення;
- систематизувати та проаналізувати фінансові методи забезпечення фінансової стабільності кредитних спілок;
- розробити модель ранжирування кредитних спілок за фінансовими показниками;
- визначити концепцію розбудови національної системи кредитної кооперації та напрями її подальшого розвитку;
- запропонувати механізми фінансової підтримки кредитних спілок із використанням фінансових інструментів;
- запропонувати рекомендації щодо вдосконалення фінансового нормування діяльності національних кредитних спілок;
- розробити концепцію організації системи внутрішнього адміністрування ризиків кредитної спілки.

Об'єктом дослідження є система кредитної кооперації України.

Предметом дисертаційного дослідження є теоретичні і практичні проблеми розвитку системи кредитної кооперації України.

Методи дослідження. Теоретичне дослідження понятійного апарату таких термінів, як “кредитна кооперація”, “система кредитної кооперації” та інших, пов'язаних із зазначеною проблематикою, а також аналіз чинників впливу на фінансову стабільність системи кредитної кооперації, обґрунтування напрямів подальшого розвитку системи кредитної кооперації, вдосконалення форм та методів регулювання кредитних спілок здійснювалися за допомогою методів індукції та дедукції, аналізу й синтезу. Відомі методи фінансового забезпечення кредитних спілок та фінансові зв'язки досліджувалися на основі системного і структурного підходів. Ранжирування кредитних спілок проведено з використанням математично-статистичного методу. Фінансовий стан кредитних спілок досліджувався за допомогою порівняльного аналізу та узагальнення.

Інформаційну основу дослідження складають нормативно-правові акти з діяльності національних фінансових установ, документи Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України, Державної комісії з регулювання ринків цінних паперів та фондової біржи, Національного банку України, Державного комітету статистики України, інформаційно-аналітичні матеріали та звіти Національної асоціації кредитних спілок України, Всеукраїнської Асоціації кредитних спілок України, Об'єднання кредитних спілок “Програма захисту вкладів”, фінансова звітність національних кредитних спілок, довідкові видання, монографії, періодична література.

Наукова новизна одержаних результатів визначається внеском автора в розв'язання актуального наукового завдання розробки теоретико-практичних основ системного розвитку кредитної кооперації України й полягає у наступному:

вперше:

- визначено та класифіковано фактори впливу на фінансову стабільність системи кредитної кооперації, а саме: екзогенні чинники - регулююча політика держави, стан фінансового ринку, економічний стан населення; ендогенні чинники - якість та структура активів та пасивів кредитних спілок, їх ліквідність та платоспроможність, інституційна завершеність системи кредитної кооперації, рівень фінансового менеджменту. Це дало змогу комплексно розробити заходи розбудови системи кредитної кооперації України для забезпечення надійності, ефективності діяльності кредитних спілок, їх конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг у сучасних умовах розвитку економіки України;

удосконалено:

- поняття “система кредитної кооперації”, яку визначено як сукупність економічних відносин між інституційними елементами системи кредитної кооперації щодо формування, розподілу та використання фондів грошових ресурсів із метою економічного й соціального розвитку кредитної кооперації. Таке трактування наголошує на фінансовій природі кредитної кооперації та дозволяє визначити ієрархічність інституційних елементів системи кредитної кооперації за їх фінансово-функціональним призначенням;

набуло подальшого розвитку:

- інструменти фінансового механізму в системі кредитної кооперації в Україні через рефінансування спілок Державною іпотечною установою під надання забезпечення у вигляді державних цінних паперів; впровадження в кредитній діяльності спілок похідних цінних паперів – заставних. Це забезпечує раціональне використання фінансових активів і суттєве збільшення фінансових ресурсів кредитних спілок;

- важелі та стимули формування резервного капіталу кредитних спілок у вигляді відповідних розрахунків активів, залежно від строкості залучених внесків (вкладів) на депозитні рахунки. Такий підхід дозволяє забезпечити здатність кредитних спілок своєчасно та в повному обсязі виконувати зобов'язання перед вкладниками;

- модель ранжирування кредитних спілок за фінансовими показниками, що дає змогу зіставляти їхній фінансовий стан, забезпечує наочність оприлюдненої

фінансової звітності спілок та є орієнтиром для споживачів у виборі тієї чи іншої кредитної спілки;

- організаційний механізм внутрішнього адміністрування ризиків кредитної спілки на основі важелів стримання надмірної централізації при прийнятті рішень. Даний підхід дає змогу нейтралізувати суб'єктивізм при наданні фінансових послуг, зумовлений залежністю фінансової політики кредитної спілки лише від одного органу управління (правління або спостережної ради) через посилення ролі ревізійних органів спілки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці пропозицій щодо підвищення фінансової стабільності кредитних спілок за рахунок удосконалення їхнього фінансового забезпечення, нормування фінансової діяльності та внутрішніх систем контролю кредитних спілок.

Окремі узагальнення і положення дисертації використані в навчальному процесі Одеського державного економічного університету (довідка №01-10/1267 від 27.10.2009р.), а також практичній діяльності територіального управління Одеської, Херсонської та Миколаївської областей Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України (довідка №345/21 від 22.06.2009 р.), Всеукраїнської асоціації кредитних спілок (довідка № 235 від 22.06.2009 р.), кредитної спілки “Альянс-Інвест” (довідка № 460/1 від 19.06.2009 р.), кредитної спілки “Поштово-Пенсійна” (довідка № 27 від 05.06.2009 р.), Кіровоградської обласної кредитної спілки “Взаємна довіра” (довідка №23 від 01.06.2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням у сфері кредитної кооперації. Проведені дослідження й розробки з обраної проблематики та сформульовані за їх результатами висновки є особистою роботою автора.

Апробація результатів дисертаційної роботи пройшла на 7-ми наукових конференціях, а саме: на 3-ій науковій конференції молодих учених “Проблеми підвищення господарювання на макро- та мезоекономічному рівні” (Одеса, 27 березня 2008 р.); Підсумковій науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу Одеського державного економічного університету, академічних та вищих навчальних закладів України (Одеса, 10-11 квітня 2008 р.); IV науково-практичній конференції молодих науковців “Україна в умовах світової кризи: шляхи вирішення проблем” (м. Одеса, 25 березня 2009 р.); Підсумковій науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу Одеського державного економічного університету, академічних установ та вищих навчальних закладів України (Одеса, 28-29 квітня 2009 р.); 4-ій Міжнародній науково-практичній конференції “Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення” (Севастополь, 1-3 жовтня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Проблеми та шляхи вдосконалення ринкових відносин в умовах глобалізації економіки” (Ужгород, 5-9 жовтня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції “Розвиток національної промисловості у сучасному контексті: пріоритети, проблеми, регулювання” (Донецьк, 19-20 жовтня 2009 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 13 наукових праць загальним обсягом 5,05 д.а. Дисертант є одноосібним автором 10 статей,

опублікованих у фахових виданнях обсягом 4,21 д.а., 2 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій обсягом 0,27 д.а. У співавторстві опубліковано 1 статтю обсягом 0,57 д.а., де автору належить 0,43 д.а.

Структура й обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел із 166 найменувань, 18 додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 211 сторінки машинописного тексту, містить 47 таблиць та 19 рисунків, з яких 3 таблиці – на окремих сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі доведено актуальність обраної теми дослідження, визначено мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, викладено наукову новизну та практичне значення роботи, зазначено відомості щодо впровадження отриманих результатів дослідження.

У першому розділі “Система кредитної кооперації як складова фінансового ринку України” досліджені основні науково-теоретичні аспекти в сфері кредитної кооперації, висвітлено питання фінансової стабільності системи кредитної кооперації.

У роботі проаналізовано діяльність фінансових посередників України за останні п'ять років, у результаті встановлені тенденції високих темпів зростання небанківських фінансових посередників, їх орієнтацію на фінансові ресурси домогосподарств. В умовах фінансової нестабільності посилюється роль фінансових установ із соціальною складовою, до яких можна віднести кредитні спілки, метою діяльності яких є збереження від знецінення заощаджень громадян, надання їм фінансових послуг на умовах взаємного кредитування. Доведено привабливість для населення умов залучення кредитними спілками вкладів на депозитні рахунки, про що свідчить перевищення темпів зростання залучених спілками заощаджень населення над темпами збільшення загального обсягу заощаджень останніх. Поряд з цим, високий рівень плати за кредити зумовлює зменшення питомої ваги кредитування спілок у загальному обсязі кредитування населення.

За результатами дослідження обґрунтовано необхідність створення та функціонування повноцінної системи кредитної кооперації України, елементи та структура якої визначені в Концепції розвитку системи кредитної кооперації, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 07 червня 2006р. №321-р. Національна система кредитної кооперації не набула свого завершеного організаційного оформлення, хоча й знаходиться на стадії активного формування. Станом на 01.01.2009 року кількість кредитних спілок першого рівня досягло 822, що в 1,4 раза більше порівняно з 2004 роком. На другому рівні діють сім об'єднаних кредитних спілок. Третій рівень системи кредитної кооперації – Центральний кооперативний банк – в Україні не функціонує. Системи фінансової безпеки кредитних спілок у вигляді державного гарантування вкладів та фінансового оздоровлення проблемних спілок не створено.

Аналіз відомих підходів до дослідження системи кредитної кооперації свідчить про надання їй інституціонального визначення. У роботі з'ясовано фінансово-функціональне призначення інституційних елементів системи кредитної

кооперації: кредитних спілок усіх рівнів, організаційної та сервісної інфраструктури, установи стабілізації й фінансового оздоровлення кредитних спілок і гарантування вкладів. Натомість, фінансова природа кредитної кооперації обумовила можливість запропонувати підхід до визначення поняття “система кредитної кооперації”, що ґрунтується на загальноприйнятому визначенні поняття “фінанси”. Ми розуміємо систему кредитної кооперації як сукупність економічних відносин між її інституційними елементами щодо формування, розподілу та використання фондів грошових ресурсів із метою економічного і соціального розвитку кредитної кооперації.

Відповідно до сформульованого поняття “система кредитної кооперації” визначено її склад: фінанси кредитних кооперативів різного рівня, фінанси об’єднань кредитних кооперативів (асоціацій, ліг тощо), фінанси сервісних установ, фінанси установи стабілізації й фінансового оздоровлення кредитних кооперативів і гарантування вкладів. У роботі визначено сферу призначення, джерела формування та напрями використання фондів фінансових ресурсів кожного із вказаних елементів системи. Логічним продовженням запропонованого поняття системи кредитної кооперації є дослідження в дисертаційній роботі складу фінансового механізму системи кредитної кооперації та визначення особливостей методів фінансового механізму, наявність яких обумовлюється кооперативною природою кредитних спілок (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості методів фінансового механізму системи кредитної кооперації

Вид фінансового методу	Особливість фінансового методу
Фінансове планування	Розробка фінансового плану (бюджету) з дотриманням умов щодо забезпечення фінансової стійкості кредитних кооперативів та доступності для населення до їх фінансових послуг із урахуванням як встановлених законодавством фінансових нормативів, так і наявного попиту та пропозицій на фінансові ресурси кредитних кооперативів.
Фінансове управління	Необхідність дотримання збалансованості інтересів позичальників та вкладників: установа доступних розмірів процентних ставок за кредитами та ринково вигідних - за вкладами.
Фінансове регулювання	- Необхідність дотримання фінансових нормативів поряд із урахуванням забезпечення доступності та привабливості фінансових послуг для членів кредитних кооперативів (вкладників та позичальників); - забезпечення оптимального співвідношення в структурі пасивів та активів кредитних кооперативів.
Фінансове забезпечення	- Основним фінансовим ресурсом кредитних кооперативів, джерелом формування їх резервів є членські внески; - самофінансування та кредитування є ядром фінансового забезпечення, оскільки кредитні кооперативи функціонують на засадах взаємного кредиту: акумуляція грошових коштів своїх членів та перерозподіл між ними цих коштів через кредитування, а також перерозподіл мобілізованих коштів між самим кредитними кооперативами різного рівня через кредитування.
Фінансовий контроль	- Контроль здійснюється самими членами кредитних кооперативів, які є споживачами фінансових послуг останніх; - здійснення фінансового контролю громадською організацією у вигляді об’єднання (асоціації, ліги) кредитних кооперативів;

	- здійснення контролю державним регулятором за дотриманням кредитними кооперативами встановлених пруденційних нормативів;- наявність обов'язкового незалежного аудиту.

Проведений аналіз методів фінансового механізму системи кредитної кооперації дозволяє дійти висновку, що їх особливості проявляються у формуванні та використанні інституційними елементами системи фондів фінансових ресурсів, фінансуванні власних витрат, інвестуванні тимчасово вільних коштів. Ефективне використання фінансових методів забезпечує капіталізацію системи, мінімізацію ризиків діяльності спілок, збалансованості та якості їх активів і пасивів, що є свідченням фінансової стабільності всієї системи кредитної кооперації.

Важливим напрямом забезпечення фінансової стабільності системи кредитної кооперації є формування й розвиток її внутрішніх і зовнішніх фінансових зв'язків. У роботі проаналізовано зовнішні фінансові зв'язки системи кредитної кооперації України, з яких банківське кредитування та фінансування від інших юридичних осіб, інвестування до ринку цінних паперів, залучення заощаджень населення та його кредитування вже набули свого розвитку, тоді як отримання допомоги та здійснення платежів до Фонду гарантування вкладів перебувають у стадії формування, а доступ до централізованої системи рефінансування в системі Національного банку України є перспективним напрямком розвитку національної системи кредитної кооперації.

Сформовані тою чи іншою мірою внутрішньосистемні фінансові зв'язки системи кредитної кооперації України проявляються в отриманні кредитними спілками коштів із централізованих грошових фондів у межах асоціацій спілок та об'єднаних кредитних спілок, на ринку міжспілкового кредитування, а також отримання фінансових послуг від сервісних установ. Щодо фінансових зв'язків із Стабілізаційною установою, кооперативними банками та Центральним кооперативним банком, то внаслідок їх відсутності вказані зв'язки є справою майбутнього.

Дослідження фінансових зв'язків системи кредитної кооперації дозволило визначити і класифікувати фактори, які впливають на її фінансову стабільність. Зокрема, до екзогенних (зовнішніх) факторів віднесено: стан фінансового ринку, економічний стан населення, регулюючу політику держави. До ендогенних (внутрішньосистемних) факторів - якість і структуру активів та пасивів кредитних спілок, адекватність їх капіталу, ліквідність і платоспроможність, рівень фінансового менеджменту, інституційну завершеність системи кредитної кооперації.

Під час дослідження кожного із згаданих вище факторів відзначено, що серед екзогенних чинників поза межами регулюючої державної політики залишається застосування таких економічних заходів, як державне гарантування вкладів спілок, надання державних кредитів та субсидій, рефінансування кредитних спілок.

У роботі доведено, що певна замкненість системи кредитної кооперації від інших сегментів фінансового ринку (ринку цінних паперів, валютного ринку) обумовлює неоднозначний вплив фінансового ринку на розвиток спілок. З одного боку, внаслідок відособленості кредитних спілок від кон'юнктури фінансового ринку ці установи не беруть участь у спекулятивному русі фінансових ресурсів,

пов'язаному з операціями із цінними паперами, з іноземною валютою; вони не мають у своєму кредитному портфелі валютних кредитів населення, у якого відсутні джерела валютних надходжень. З іншого боку, як довела фінансова криза 2008-2009 років, кредитні спілки певною мірою зіштовхнулися з достроковим витребуванням вкладів своїми вкладниками внаслідок недовіри населення до всіх фінансових установ.

При дослідженні такого чиннику, як економічний стан населення, доведено, що кредитні спілки, порівняно з іншими фінансовими посередниками, варто визнати найбільш залежними від коштів населення. З одного боку, за рахунок залучених заощаджень населення у вигляді вкладів на депозитні рахунки і членських внесків формуються кредитні ресурси та капітал кредитних спілок. З другого боку, платоспроможність населення - позичальників спілок - впливає на якість активів цих установ, в яких значна питома вага якраз і формується у вигляді кредитного портфеля.

Такі внутрішні фактори як адекватність капіталу, ліквідність і платоспроможність кредитних спілок, якість та структура активів і пасивів кредитних спілок мають кількісний вимір за рахунок установлення фінансових нормативів діяльності та дають змогу визначити тенденції змін у фінансовому стані спілок і шляхи попередження або виправлення негативних проявів у ньому.

Зазначено, що для кредитних спілок, в умовах зменшення обсягів пасивів у вигляді депозитних вкладів внаслідок їх дострокового витребування та погіршення якості активів через неплатоспроможність позичальників, посилюється актуальність вирішення питання запобігання ризиків діяльності. Ризики спілок мають бути нівельовані за допомогою достатнього розміру капіталу, завдяки якому ці установи здатні виконувати покладені на них зобов'язання. Крім рівня достатності капіталізації, важливим показником є й якість капіталу. Визначення якості капіталу залежить від його складових: пайового, додаткового, резервного капіталу, які є різними за характеристикою (платність, зворотність, обов'язковість, джерела формування), що впливає на їх здатність виконувати роль "буфера" та покривати наявні збитки.

Проблема капіталізації кредитних спілок тісно пов'язана з питанням забезпечення їх ліквідності. У роботі з'ясовано, що на сьогоднішній день ліквідність системи кредитної кооперації підтримується більшою мірою завдяки заходам забезпечення внутрішньої ліквідності спілок, наприклад, визначення імперативного складу їх активів, встановлення обов'язкового рівня фінансових показників діяльності. Управління й контроль за ліквідністю кредитних спілок на рівні системи відсутні. З огляду на це, важливого значення набуває розуміння необхідності створення центрального кооперативного банку, який має взяти на себе функції регулювання попиту та пропозиції ліквідності всередині системи кредитної кооперації. Крім того, завдяки наявності кооперативних банків система кредитної кооперації повною мірою зможе використовувати інструменти інфраструктури фінансової системи: платіжну систему, грошовий ринок міжбанківського капіталу, ринок цінних паперів. Отже, для системи кредитної кооперації гострою залишається проблема відсутності банківських установ на кооперативних засадах,

що підтверджує важливість інституційної завершеності системи кредитної кооперації для забезпечення її фінансової стабільності.

Інституційна завершеність системи кредитної кооперації передбачає не тільки наявність кооперативних банків, а й створення державної системи гарантування вкладів, функціонування розвиненої сервісної інфраструктури, завданням якої є сприяння фінансовій діяльності кредитних спілок. Зокрема, в умовах розвитку інноваційних процесів на фінансовому ринку, запровадження складних інструментів управління ризиками, сервісні установи мають стати професійними агентами кредитних спілок, бути провідниками фінансових інновацій, забезпечити кредитні спілки інструментами управління ризиками.

У другому розділі “Аналіз фінансового стану системи кредитної кооперації України” розглянуто можливості фінансового забезпечення кредитних спілок України та проаналізовано їх фінансовий стан, з’ясовано методи забезпечення фінансової стабільності системи кредитної кооперації.

Аналіз структури фінансових ресурсів кредитних спілок України засвідчив, що протягом 2004-2008 років найбільший вплив на обсяги активних операцій здійснених кредитними спілками, мали залучені кошти (депозитні вклади), які становили понад 60 % усіх фінансових ресурсів спілок.

Щодо власних коштів, то коливання їх питомої ваги в межах 29,6 % - 36,5 % у розглянутий період обумовлюється необхідністю виконання кредитними спілками нормативних вимог, зміни яких за останні чотири роки спрямовані на підвищення їх капіталізації.

Незначну роль у фінансовому забезпеченні кредитних спілок відіграють запозичені кошти, питома вага яких у розглянутий період коливається лише в межах 1,7 % - 3,6 % у загальному обсязі фінансових ресурсів.

У структурі власних коштів кредитних спілок найбільшу питому вагу складають пайові внески (обов’язкові та додаткові) – більше 65 % власного капіталу. Цільові та благодійні внески займають найменшу частку власного капіталу кредитних спілок – відповідно 5,8 % та 0,2 % у 2008р. Ураховуючи платний характер залучення пайових внесків і безоплатність цільових та благодійних, а також добровільний характер сплати останніх, зазначимо, що платність та добровільність залишаються головними факторами впливу на обсяги формування капіталу за рахунок того чи іншого виду внеску.

У складі запозичених коштів найбільша питома вага припадає на міжспілкове кредитування (42,6 % запозичених коштів у 2008 році). Це свідчить про те, що кредитні спілки позичають близько половини кредитних коштів усередині власної системи.

Поряд із традиційними джерелами фінансового забезпечення спілок: внески (вклади) на депозитні рахунки, членські внески, банківське кредитування тощо - кредитні спілки звертаються до альтернативних джерел фінансування. Це, зокрема, отримання коштів від третіх осіб, отримання коштів на ринку міжспілкового кредитування, запроваджується також продаж боргів колекторським компаніям.

Формування кредитними спілками фінансових ресурсів ускладнюється законодавчо обмеженим для них переліком джерел їх формування, складом активів,

відсутністю доступу до системи рефінансування, а також відсутністю централізованих стабілізаційних фондів.

Недосконалість фінансового забезпечення національних кредитних спілок підвищує рівень ризиків їх діяльності та негативно впливає на фінансовий стан спілок.

Результати аналізу фінансового стану кредитних спілок за період 2004-2008 років свідчать про таке:

- збільшення числа проблемних кредитів з 9,8 % у 2004 році до 12,1 % у 2008 році на тлі зниження темпів зростання кредитування;
- перевищення темпів зростання заборгованості за неповернутими та простроченими кредитами над темпами збільшення загального обсягу кредитування, що свідчить про перевищення попиту ліквідності всередині системи кредитної кооперації;
- масовий відтік депозитних вкладів та зменшення кількості вкладників, що свідчить про втрату кредитними спілками основного джерела формування фінансових ресурсів;
- відставання темпів зростання капіталу від темпів зростання активів та кредитного портфеля, спад приросту усіх складових капіталу, формування більшої частки капіталу за рахунок пайового та додаткового капіталу, джерелом формування яких є зворотні внески членів кредитної спілки, що свідчить про наявність проблеми справжньої капіталізації спілок;
- зниження питомої ваги найменш ризикованих активів (грошові кошти та цінні папери) з 5,27 % у 2004 році до 3,1 % у 2008 році та коштів на банківських депозитах - з 17,0 % (2005 р. - найбільший показник у розглянутий період) до 2,27 % у 2008 році, що свідчить про гостру потребу спілок у ліквідних активах.

Погіршення фінансового стану кредитних спілок підвищує необхідність запровадження в системі кредитної кооперації ефективних фінансових методів, спрямованих на забезпечення фінансової стабільності спілок.

У роботі систематизовано та розглянуто кожен з методів забезпечення фінансової стабільності системи кредитної кооперації, які впроваджуються як на рівні окремої спілки, так і на рівні системи, а саме: страхування та резервування коштів, фінансове нормування та моніторинг, гарантування вкладів та стабілізаційне моделювання.

Фінансове нормування здійснюється на основі диференційованого підходу до кредитних спілок залежно від встановлених для них режимів регулювання, що обумовлене значною диференціацією спілок за розмірами активів.

Фінансовий моніторинг здійснюється як самими кредитними спілками, так і на системному рівні у таких напрямках, як моніторинг депозитів, моніторинг кредитних операцій, моніторинг активних і пасивних операцій, моніторинг дотримання фінансових нормативів та якості системи управління.

У процесі дослідження таких методів забезпечення фінансової стабільності, як стабілізаційне моделювання та гарантування вкладів встановлено, що ці методи впроваджуються асоціаціями кредитних спілок: Національною асоціацією кредитних спілок України через фінансові фонди й Всеукраїнською асоціацією

кредитних спілок через Об'єднання кредитних спілок “Програма захисту вкладів” та охоплюють лише 10% діючих на фінансовому ринку спілок, які є членами цих асоціацій. Крім того, близько 2-3 % спілок України, які не є членами вищевказаних асоціацій, практикують страхування внесків за ризиком їх неповернення у страхових компаній, не залежних від кредитних спілок.

Резервування як метод забезпечення фінансової стабільності кредитних спілок, впроваджується через створення спілками резервного фонду та резерву забезпечення втрат від неповернених позичок. За системних криз, створення резервів лише на рівні окремої спілки варто визнати недостатнім. У роботі проаналізовано тенденції у формуванні кредитними спілками резервного капіталу, в результаті чого встановлено позитивну динаміку покриття резервним капіталом проблемних кредитів: 71 % у 2008р. проти 53,4 % у 2004 році. Проте аналіз темпів приросту цих показників демонструє зростання темпів приросту проблемних кредитів проти уповільнення темпів приросту резервного капіталу та на кінець 2008 р. перевищення темпів приросту проблемних кредитів проти темпів приросту резервного капіталу більш ніж у два рази. Виявлена тенденція обумовлює той факт, що дотримання необхідного ступеня покриття активів кредитних спілок резервним капіталом залишається проблемою для переважної більшості спілок (78,6 %).

Резерви, які формують кредитні спілки, мають доповнюватися резервами на системному рівні. Мова йде про резервування кредитними спілками грошових коштів у централізованому фонді залежно від обсягів залучених коштів вкладників. Впровадження цього механізму може здійснюватися у межах системи фінансової безпеки та гарантування вкладів.

Розуміння фінансового стану кредитної спілки та наочність її оприлюдненої фінансової інформації є важливим показником реалізації на практиці кооперативного принципу відкритості інформації для членів спілки. З цього приводу автором запропоновано ранжирування кредитних спілок за допомогою модифікованого алгоритму оцінювання фінансового стану кредитних спілок на базі функцій відстаней між об'єктами та антиеталоном (реальні кредитні спілки з фактичним рівнем нормативних показників) у багатовимірному просторі ознак із використанням програмного забезпечення системи “STATISTICA”.

В основу ранжирування покладено шість нормативних показників, які характеризують основні напрямки фінансової діяльності кредитної спілки: достатність капіталу, платоспроможність, відношення кредитів до активів, можливість залучення внесків на депозитні рахунки, прибутковість, платні пасиви до продуктивних активів.

Відстанню між об'єктом та антиеталоном є синтетична величина, яка формується із значень усіх відібраних показників об'єкта. Отже, фінансовий стан кредитної спілки визначається її відстанню до точки антиеталону, яка є синтетичною характеристикою латентного показника, що вивчається, а ранг спілки визначається її нормованою відстанню до антиеталону: чим більше відстань, тим кращий фінансовий стан кредитної спілки, отже є вищим її ранг. Результати ранжирування наведені в таблиці 2.

Результати ранжирування кредитних спілок

Назва кредитної спілки	Нормована відстань до антитабелону	Ранг
Кредитна спілка “Багачанська”, с. Велика Багачка	8,957302	1
Кредитна спілка “Борисфен”, м. Київ	6,942998	2
Кредитна спілка “Надія”, м. Комсомольськ	6,814955	3
Кредитна спілка “Вигода”, м. Стрий	6,741144	4
Кредитна спілка “Азовська кредитна компанія, м. Маріуполь	5,778059	5
Кредитна спілка “Кредит-Союз”, м. Черкаси	5,68859	6
Кредитна спілка “Калина”, м. Тернопіль	5,53804	7
Кредитна спілка “Відродження”, м. Копичинці	5,423222	8
Хмельницьке кредитне товариство, м. Хмельницький	5,37456	9
Кредитна спілка “Самопоміч”, м. Чортків	5,314316	10
Кредитна спілка “Косівська”, м. Косів	4,826285	11
Кредитна спілка “Тернопіль-2004”, м. Тернопіль	4,77598	12
Кредитна спілка “Чернігівська”, м. Чернігів	4,729689	13
Перша подільська фермерська кредитна спілка, м. Кам’янець –Подільський	4,600242	14
Кредитна спілка “Добробут”, м. Червона Слобода	4,517495	15
”Харківська каса взаємодопомоги”, м. Харків	4,355589	16
Кредитна спілка “Самопоміч” м. Заліщики	4,303065	17
Кредитна спілка “Корюківська”, с. Корюківка	4,251884	18
Кредитна спілка “Одісей”, м. Севастополь	3,909112	19
Кредитна спілка “Довіра”, м. Заліщики, Тернопільська обл.	3,700599	20
Кредитна спілка “Анісія”, м. Львів	3,699078	21

Указана методика дає можливість зіставити нормативний стан одних кредитних спілок з іншими, що є орієнтиром для споживачів у виборі тієї чи іншої спілки.

У третьому розділі “Практичні питання розбудови системи кредитної кооперації” на підставі аналізу фінансового стану кредитних спілок та дослідження методів забезпечення фінансової стабільності цих установ розроблено концепцію подальшого розвитку системи кредитної кооперації України за двома напрямками:

- впровадження заходів фінансового забезпечення кредитних спілок: створення системи рефінансування спілок, їх участь у цільових державних програмах, впровадження спілками нових фінансових інструментів та фінансових послуг;

- удосконалення регулятивних заходів: створення системи гарантування вкладів, розвиток системи саморегулювання кредитних спілок, удосконалення державної системи регулювання та контролю, а також внутрішнього контролю спілок.

У контексті вирішення виявлених проблем фінансового забезпечення кредитних спілок автором запропоновані механізми їх фінансової підтримки з використанням фінансових інструментів, які полягають у наступному:

- з метою нівелювання відсутності централізованих стабілізаційних фондів, а також доступу кредитних спілок до системи рефінансування комерційних банків запропоновано рефінансування проблемних кредитів спілок Державною іпотечною

установою під додаткове забезпечення у вигляді облігацій державної внутрішньої позики, внаслідок чого спілки отримують джерело підтримки власної ліквідності;

- з метою збільшення обсягів фінансових надходжень до кредитних спілок рекомендовано впровадження останніми похідного фінансового інструменту – заставної, яка може бути використана в механізмі банківського рефінансування. Маючи у своєму активі видані кредити, забезпечені іпотекою, кредитна спілка має можливість випустити заставні за іпотечними договорами та надати їх як забезпечення своїх кредитних зобов'язань перед банком.

З огляду на необхідність підвищити довіру до спілок з боку їх вкладників, у роботі проаналізовано проект Закону “Про Фонд гарантування вкладів членів кредитних спілок” №3265 від 07.10.2008р., прийняття якого вирішить проблему відсутності обов'язкового гарантування вкладів кредитних спілок та ліквідує дискримінацію прав їх вкладників порівняно з правами вкладників банківських установ.

Одним із важливих кроків у сфері регулятивних заходів вбачається вдосконалення фінансових нормативів, які мають вплинути на зменшення ризиків діяльності кредитних спілок та ускладнити маніпуляції з фінансовими ресурсами спілок недобросовісним посадовим особам із корисливою метою.

З метою зниження кредитного ризику та ризику масового вилучення вкладів, найбільш притаманих спілкам, у роботі запропоновано низку заходів:

- рекомендувати спілкам встановлювати ліміт незабезпеченого розміру кредиту залежно від суми документально підтвердженого доходу позичальника, якщо сума кредиту більша за встановлений ліміт – видача кредиту виключно за умови його забезпеченості у вигляді застави, іпотеки, страхування. За таких умов фіктивне кредитування стає витратним та непривабливим з точки зору можливості втрати наданого забезпечення у разі неповернення кредиту;

- встановити граничну верхню межу кредитів у загальній сумі активів кредитних спілок на рівні 85 % від загальної суми активів. В основу цього показника покладено норматив розміру резервного капіталу, який має формуватися спілкою до досягнення ним 15% від розміру активів, зважених за ризиком. Оскільки резервний капітал має виконувати свою природну функцію резерву коштів, за рахунок яких кредитна спілка має бути здатна виконати свої зобов'язання, на думку автора, є логічним формування спілкою не менш ніж 15 % активів в інших видах активів;

- встановити вимоги до формування резервного капіталу кредитних спілок у відповідних видах активів, в основу ранжирування яких покладено міру їх ліквідності та надійності (табл.3).

Таблиця 3

Структура резервного капіталу відповідно до залучених внесків (вкладів) на депозитні рахунки

Категорія активу	Вид активу	Вид вкладу (за строком)
1 категорія: високоліквідні	Готівка в касі, на поточних банківських рахунках; депозити в банках та об'єднаних кредитних спілках строком до 3-х місяців.	Короткострокові вклади - до 3-х місяців, вклади до запитання.

2 категорія: середньоліквідні	Державні цінні папери до 1 року.	Середньострокові вклади - від 3-х місяців до 1 року.
3 категорія: низьколіквідні	Основні засоби у вигляді нерухомості.	Довгострокові вклади - понад 1 рік.

У запропонованій концепції формування резервного капіталу кредитних спілок останні мають визначати питому вагу кожного виду внеску (вкладу) на депозитний рахунок залежно від його строкowości у загальному обсязі залучених внесків та відповідно до отриманого співвідношення формувати структуру фактично сформованого резервного капіталу в активах, визначених за відповідною категорією.

З метою нейтралізації суб'єктивного фактору в прийнятті рішень органами управління спілок розроблено концепцію організації системи внутрішнього адміністрування ризиків кредитної спілки на основі створення важелів стримання надмірної централізації при прийнятті рішень у спілках, через запровадження двох паралельних ланцюгових зв'язків між органами управління, що виходять на вищий рівень органів управління - загальні збори членів кредитної спілки:

перший ланцюговий зв'язок: відповідальна особа за управлінням ризиків – кредитний комітет – правління – внутрішній аудит – спостережна рада – загальні збори; другий ланцюговий зв'язок: відповідальна особа за управлінням ризиків – ревізійна комісія – загальні збори.

Ключовим питанням у запропонованому механізмі адміністрування ризиків є передача відповідальною особою інформації про ризики кредитної спілки одночасно правлінню та ревізійній комісії. Завдяки отриманій інформації від відповідальної особи за управлінням ризиків, ревізійна комісія має можливість своєчасно реагувати на негативні тенденції у фінансовому стані спілки, виявляти неякісні та заангажовані рішення інших органів управління спілки й порушувати перед загальними зборами членів кредитної спілки питання про усунення та нейтралізацію вказаних факторів. Такий взаємозв'язок органів, задіяних в адмініструванні ризиків кредитної спілки, підвищує ефективність її внутрішнього контролю.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та представлено нове вирішення наукового завдання щодо перспектив розвитку системи кредитної кооперації України з метою забезпечення фінансово стабільної діяльності кредитних спілок – центральної ланки системи кредитної кооперації.

Результати дисертаційної роботи відповідно до загальної мети та конкретних завдань можна сформулювати у таких висновках та пропозиціях.

1. За результатами дослідження вдосконалено поняття “система кредитної кооперації”, яку визначено як сукупність економічних відносин між інституційними елементами системи щодо формування, розподілу та використання фондів грошових ресурсів із метою економічного й соціального розвитку кредитної кооперації.

2. Виявлено особливості методів фінансового механізму системи кредитної кооперації, які зумовлені кооперативною природою кредитних спілок та проявляються у формуванні та використанні фондів фінансових ресурсів, фінансуванні власних витрат, інвестуванні тимчасово вільних коштів. Впровадження

кожного фінансового методу здійснюється з огляду на необхідність дотримання умов щодо забезпеченості фінансової стійкості кредитних спілок з одночасним забезпеченням доступності для населення до їх фінансових послуг; збалансованості інтересів позичальників та вкладників; здійснення контролю самими членами кредитних спілок, які є споживачами фінансових послуг останніх, а також громадською організацією у вигляді об'єднання (асоціації, ліги) кредитних спілок. Ядром фінансового забезпечення спілок виступають самофінансування та кредитування, а основним їх фінансовим ресурсом, джерелом формування резервів є членські внески.

3. З метою дослідження питання фінансової стабільності системи кредитної кооперації України в дисертації з'ясовано та проаналізовано її внутрішні й зовнішні фінансові зв'язки, від ступеня розвитку яких залежить рівень фінансового забезпечення кредитних спілок. Встановлено, що вже сформовані більшою чи меншою мірою такі фінансові зв'язки національної системи кредитної кооперації, як надання фінансових послуг населенню, міжспілковий ринок взаємодіювання, інвестування до ринку цінних паперів, кредитування комерційних банків та фінансування від інших осіб, фінансова допомога від об'єднань кредитних спілок, послуги сервісних установ. Разом з цим фінансові зв'язки з Фондом гарантування вкладів знаходяться лише в стадії свого формування, а із Стабілізаційною установою, Національним Банком України – вони є тільки перспективою розвитку кредитної кооперації України.

4. У роботі вперше визначено фактори впливу на фінансову стабільність системи кредитної кооперації. До екзогенних (зовнішніх) чинників віднесено: регулюючу політику держави, стан фінансового ринку, економічний стан населення. До ендогенних (внутрішньосистемних) чинників належать: якість та структура активів і пасивів кредитних кооперативів, адекватність їх капіталу, ліквідність і платоспроможність, інституційна завершеність системи кредитної кооперації, рівень фінансового менеджменту. Екзогенні фактори мають значний вплив на фінансову стабільність системи кредитної кооперації, але не мають кількісного виміру на протипагу ендогенним, які мають конкретні цифрові результати на основі встановлення певних економічних нормативів.

5. З метою дослідження можливостей фінансового забезпечення кредитних спілок проаналізовано склад та роль кожного виду їх фінансового ресурсу. Виявлено, що найбільшу питому вагу (більше 60%) у складі фінансових ресурсів спілок займають залучені кошти: внески (вклади) на депозитні рахунки. Найменшу питому вагу у складі фінансових ресурсів становлять запозичені кошти (кредити банків, об'єднаних кредитних спілок та інших установ й організацій) – у межах 1,7 % - 3,6 %. Питома вага власних коштів спілок (членські внески та отриманий дохід) коливаються в межах 29,6 % - 36,5 % від загального обсягу фінансових ресурсів. Поряд із традиційними джерелами фінансового забезпечення кредитних спілок: внески (вклади) на депозитні рахунки, членські внески, банківське кредитування тощо - виявлено тенденцію до пошуку спілками альтернативних джерел фінансування: отримання коштів від третіх осіб, на ринку міжспілкового кредитування, запровадження продажу боргів колекторським компаніям.

Обмеженість на законодавчому рівні джерел формування кредитними спілками фінансових ресурсів, напрямів їх використання, висока залежність від платоспроможності своїх членів обумовлюють підвищений рівень фінансових ризиків спілок.

6. У ході дослідження фінансового стану кредитних спілок виявлено падіння темпів зростання їх активів, кредитів, капіталу, залучених внесків (вкладів) на депозитні рахунки, відставання темпів збільшення капіталу від зростання активів та наданих кредитів. Унаслідок погіршення якості кредитного портфеля спілок, з одного боку, та дострокового витребування вкладів вкладниками кредитних спілок, з іншого боку, простежується тенденція перевищення попиту ліквідності всередині системи кредитної кооперації.

7. З метою забезпечення фінансової стабільності системи кредитної кооперації актуальним стає впровадження відповідних фінансових методів, серед яких виділено та проаналізовано фінансове нормування, фінансовий моніторинг, страхування, резервування коштів, гарантування вкладів, стабілізаційне моделювання. Виявлено недостатність реалізації фінансових методів лише на рівні окремої спілки: фінансового нормування, фінансового моніторингу, створення резервного фонду та резерву забезпечення втрат від неповернених позичок, а також впровадження стабілізаційних заходів та страхування лише за умови добровільного членства в асоціаціях. В умовах фінансової нестабільності загострюється необхідність створення повноцінної системи фінансової безпеки кредитних спілок, у межах якої існують механізми врегулювання проблемних спілок, гарантування вкладів, здійснюється пруденційний нагляд за діяльністю кредитних спілок.

8. З метою отримання споживачами наочної інформації щодо фінансового стану кредитних спілок запропоновано їх ранжирування, яке проведене на підставі модифікованого алгоритму оцінювання ознак, заснованого на розрахунку відстаней між об'єктами та антиеталоном в багатовимірному просторі ознак. Розглянута методика дозволяє використовувати оприлюднену спілками фінансову інформацію та порівнювати кредитні спілки між собою.

9. Встановлено, що подальший розвиток системи кредитної кооперації повинен базуватися на вирішенні завдань забезпечення фінансової стабільності кредитних спілок на системному рівні та посиленні їх ролі в перетворенні заощаджень населення на інвестиції в реальний сектор економіки. Вказане потребує здійснення заходів за двома напрямками: 1) заходи фінансового забезпечення кредитних спілок - створення системи рефінансування спілок, їх участь у цільових державних програмах, впровадження кредитними спілками нових фінансових інструментів та фінансових послуг; 2) регулятивні заходи, спрямовані на попередження порушень, зловживань і шахрайств у діяльності спілок (превентивні заходи) та захист їх поточного стану (протекційні заходи): створення державної системи гарантування вкладів, розвиток системи саморегулювання кредитних спілок, удосконалення державної системи регулювання та контролю, а також внутрішнього контролю кредитних спілок.

10. З метою поліпшення фінансового забезпечення кредитних спілок України, в умовах відсутності централізованого фонду підтримки ліквідності, доступу до

системи рефінансування пропонується рефінансування проблемних кредитів спілок Державною іпотечною установою під надання додаткового забезпечення у вигляді облігацій внутрішньої державної позики. Розширити можливості фінансового забезпечення спілок пропонується через використання в кредитній діяльності цих установ похідного цінного паперу – заставної, що дозволяє перетворити фінансові активи спілок у грошові кошти.

11. З метою зменшення ризиків діяльності кредитних спілок рекомендовано :

- для запобігання оформлення в спілках фіктивних кредитів встановлювати ліміт незабезпеченого розміру кредиту залежно від суми документально підтвердженого доходу позичальника;

- встановлення граничної верхньої межі кредитів у загальній сумі активів кредитних спілок на рівні 85 % від загальної суми активів. В основу цього показника покладено норматив розміру резервного капіталу, який має формуватися спілкою до досягнення ним 15% від розміру активів, зважених за ризиком.

- встановлення вимог до форми зберігання резервного капіталу у відповідних видах активів за ступенем їх ліквідності та надійності, розрахованих відповідно до строковості залучених внесків (вкладів) на депозитні рахунки.

12. Удосконалення внутрішнього контролю кредитних спілок пропонується здійснювати через впровадження спілками механізму внутрішнього адміністрування ризиків на основі важелів стримання надмірної централізації при прийнятті рішень органами управління. Це забезпечується за рахунок існування двох паралельних ланцюгових зв'язків, які виходять на рівень загальних зборів членів кредитної спілки. Перший ланцюговий зв'язок: відповідальна особа за управлінням ризиків - кредитний комітет — правління – внутрішній аудит - спостережна рада – загальні збори; другий ланцюговий зв'язок: відповідальна особа за управлінням ризиків – ревізійна комісія - загальні збори.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Волкова О. Г. Нормативи достатності капіталу та платоспроможності в кредитних спілках / О. Г. Волкова // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2007. – № 5 (42). – С. 12-19 (0,33 д.а.).
2. Волкова О. Г. Заставна як інструмент рефінансування кредитних спілок / О. Г. Волкова // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – 2007. – № 19 (56). – С. 25-33 (0,40 д.а.).
3. Волкова О. Г. Кредитна кооперація : сутність та принципи здійснення / О. Г. Волкова // Вісник соціально-економічних досліджень Одеського державного економічного університету. Збірник наукових праць. – 2008. – № 31. – С. 35-41 (0,56 д.а.).
4. Волкова О. Г. Поняття та характеристика фінансового механізму системи кредитної кооперації / О. Г. Волкова // Вісник соціально-економічних досліджень Одеського державного економічного університету. Збірник наукових праць. – 2009. – № 35. – С. 309-315 (0,46 д.а.).

5. Волкова О. Г. Система кредитної кооперації: сутність та характеристика її складових / О. Г. Волкова // Економіст. – 2009. – № 4. – С. 40-42 (0,43 д.а.).
6. Волкова О. Г. Фінансові ресурси кредитних спілок України та джерела їх формування / В. П. Хомутенко, О.Г. Волкова // Фінанси України. – 2008. – № 10. – С. 61-71 (особистий внесок: аналіз фінансового забезпечення кредитних спілок, дослідження джерел фінансових ресурсів спілки та особливостей їх використання, розгляд системи фінансового управління спілки – 0,43 д.а.).
7. Волкова О.Г. Регулююча політика держави як фактор впливу на фінансову стабільність системи кредитної кооперації / О.Г. Волкова // Торгівля і ринок України. Збірник наукових праць. – Випуск 27. – ДонНУЕТ, 2009. – С. 26-32 (0,34 д.а.).
8. Волкова О.Г. Удосконалення регулювання діяльності кредитних спілок України/ О.Г. Волкова // Економіст. – 2009. – № 8. – С. 44-45 (0,34 д.а.).
9. Волкова О.Г. Зовнішні фінансові зв'язки системи кредитної кооперації України [Електронний ресурс] / О.Г. Волкова // Проблеми системного підходу в економіці. Електронне наукове фахове видання. Збірник наукових праць Інституту економіки та менеджменту Національного авіаційного університету. – 2009. – № 3. – Режим доступу до журн.: <http://www.nbuu.gov.ua/e-journals/PSPE/index.html> (0,41 д.а.).
10. Волкова О. Г. Фактори впливу на фінансову стабільність системи кредитної кооперації / О. Г. Волкова // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №20 – С. 38-41 (0,52 д.а.).
11. Волкова О.Г. Внутрішні фінансові зв'язки системи кредитної кооперації України / О. Г. Волкова // Науковий вісник Ужгородського університету. Збірник наукових праць. Серія : Економіка, 2009. – Випуск 28. – ч.1. – С. 55-59 (0,42 д.а.).

Публікації в матеріалах конференцій:

12. Волкова О. Г. Фінансові методи забезпечення фінансової стабільності системи кредитної кооперації / О. Г. Волкова // Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення : Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. 1-3 жовтня 2009р. – Севастополь: ДонНУЕТ, 2009. – С. 43-45 (0,16 д. а.).
13. Волкова О.Г. Методика ранжирування кредитних спілок за їх фінансовим станом / О.Г. Волкова // Розвиток національної промисловості у сучасному контексті: пріоритети, проблеми, регулювання. / Тези доп. і повідом. Міжнародної науково-практичної конференції, Том 2. – Донецьк, 2009. – С. 12-14 (0,11 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Волкова О.Г. Система кредитної кооперації: стан та перспективи розвитку в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, за спеціальністю 08.00.08. – гроші, фінанси і кредит. – Одеський державний економічний університет, Одеса, 2010.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних засад системи кредитної кооперації України, розробці практичних рекомендацій щодо забезпечення її фінансової стабільності та напрямків подальшого розвитку.

У роботі уточнено поняття «система кредитної кооперації», визначено особливості фінансових методів системи кредитної кооперації, з'ясовані її фінансові зв'язки та визначено фактори впливу на фінансову стабільність системи кредитної кооперації.

З метою зменшення ризиків діяльності кредитних спілок обґрунтовано необхідність удосконалення фінансових нормативів кредитних спілок, внутрішньої системи адміністрування ризиків діяльності останніх.

Для забезпечення членів кредитних спілок наочною інформацією щодо фінансового стану кредитних спілок, запропоновано модель ранжирування кредитних спілок за фінансовими показниками.

Ключові слова: кредитна кооперація, система кредитної кооперації, кредитна спілка, фінансовий механізм, фінансові методи, фінансові нормативи, фінансова стабільність, фінансові ризики.

АННОТАЦИЯ

Волкова О.Г. Система кредитной кооперации: состояние и перспективы развития в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08. – деньги, финансы и кредит. – Одесский государственный экономический университет, Одесса, 2010.

Диссертация посвящена исследованию теоретических основ системы кредитной кооперации Украины, разработке практических рекомендаций по вопросам обеспечения ее финансовой стабильности и направлений дальнейшего развития.

В работе уточнено понятие «система кредитной кооперации», выявлены особенности финансовых методов системы кредитной кооперации, установлены ее финансовые связи и определены факторы влияния на финансовую стабильность системы кредитной кооперации.

Результаты анализа финансового обеспечения кредитных союзов Украины свидетельствуют об ограниченных возможностях последних в формировании своих финансовых ресурсов, что влияет на объемы оказываемых финансовых услуг и способности выполнять обязательства. С целью расширения финансового обеспечения кредитных союзов и поддержки их ликвидности предложено осуществлять их рефинансирование через Государственное ипотечное учреждение, а в банковском рефинансировании использовать производный финансовый инструмент – закладную.

Законодательно установленный перечень видов активов и источников формирования финансовых ресурсов национальных кредитных союзов определяет их финансовые связи (внутренние и внешние), уровень развития которых влияет на финансовую стабильность системы кредитной кооперации.

По результатам анализа финансового состояния национальных кредитных союзов установлено, что в условиях отсутствия внутрисистемных механизмов поддержки ликвидности и гарантирования вкладов, возрастают риски деятельности кредитных союзов: кредитный, процентный, риск массового изъятия вкладов, риск

ликвидности. В результате ухудшается качество как активных, так и пассивных операций кредитных союзов, что влияет на их финансовую стабильность.

Сформулирована концепция дальнейшего развития системы кредитной кооперации Украины, целями которой является обеспечение финансовой стабильности кредитных союзов и усиление их роли в трансформации сбережений населения в инвестиции в реальный сектор экономики. Достижение поставленных целей требует осуществления мер по двум направлениям: меры по усовершенствованию финансового обеспечения кредитных союзов и регулятивные меры, направленные на предупреждение нарушений в деятельности кредитных союзов (превентивные меры) а также на защиту текущего состояния союзов (протекционные меры).

С целью уменьшения рисков и предотвращения злоупотреблений обоснована необходимость усовершенствования финансовых нормативов кредитных союзов, внутренней системы администрирования рисков последних. Для повышения платежеспособности и ликвидности кредитных союзов разработаны рекомендации относительно требований к их кредитной политике, формирования резервного капитала союзов.

Для обеспечения членов кредитных союзов доступной и наглядной информацией о финансовом положении кредитных союзов предложена модель ранжирования кредитных союзов по финансовым показателям.

Ключевые слова: кредитная кооперация, система кредитной кооперации, кредитный союз, финансовый механизм, финансовые методы, финансовые нормативы, финансовая стабильность, финансовые риски.

ANNOTATION

O. G. Volkova. Credit cooperation system: present state and directions of future development in the Ukraine.- Manuscript

The dissertation for obtaining the scientific degree of Candidate of Economic Sciences, specialty 08.00.08. - Money, finances and credit. - Odessa State University of Economy, Odessa, 2010.

The thesis is devoted to investigation of theoretical basis of Ukrainian credit cooperation system, elaboration of practical recommendations on the security of its financial stability and directions of further development.

The term «credit cooperation system» is specified precisely in the thesis, the aspects of financial methods of credit cooperation system are revealed, its financial ties are shown and impact factors on the financial stability of credit cooperation system are determined.

For the purpose of risk mitigation of credit unions functioning, the need for improvement of financial norms for credit unions and the need for implementation of internal system of risk administration for credit unions are proven.

For the purpose of providing members of credit unions with visual information on the financial status of credit unions, the ranking model for credit unions based on financial indicators is suggested.

Key words: credit cooperation, system of credit cooperation, credit union, financial mechanism, financial methods, financial norms, financial stability, financial risks.